

RECEPCE PŘÍSTUPU K PÍSMU V DOKUMENTU BEM S OHLEDEM NA PRINCIP SPOLEČNÉ VÍRY CÍRKVE PO STALETÍ

Matouš Holeka

RECEPTION OF THE BEM APPROACH TO THE SCRIPTURE WITH RESPECT TO THE PRINCIPLE OF COMMON FAITH OF THE CHURCH THROUGH THE AGES: I have investigated the approach to the Scripture in an ecumenical convergence document *Baptism, Eucharist and Ministry* (BEM) from 1982 and its reception by different Christian traditions. I have dealt with the impact of the Montreal's conference Commission of Faith and Order on the BEM. This influence is apparent in the question which the BEM has posed to the different churches, i.e. how the churches understand "the faith of the church through the ages". The answers to this question divided the churches into six groups. The main division line lies between the views on the subject of understanding the Scripture and the Tradition. Although this subject was important for those who cooperated on the BEM, it appeared later that the topic of the Scripture and the Tradition was not relevant for many churches (especially from Third World). These churches accuse the BEM document of not taking into account questions concerning contextuality of the Gospel or oppressing the people. A new document of the Commission of Faith and Order which is called *A Treasure in Earthen Vessels* was issued in order to answer this critique. One important question, however, still remains, i.e. whether the Scripture should be interpreted rather through the Tradition or rather through contemporary context.

Úvod

V tomto pojednání se budu zabývat otázkou, jakou roli hraje Písmo v dokumentu Křest, Večeře Páně a Ordinance (vznikl v roce 1982 a používá se pro něj také označení Limský dokument podle místa jeho vzniku) a jakým způsobem na toto téma reagují některé křesťanské tradice, které tento dokument přijaly za svůj. Centrem mého zkoumání budou reakce pravoslavné tradice, římskokatolické tradice a protestantské tradice a také reakce církví, které patří do rodiny církví tzv. třetího světa.

Hermeneutika konvergenčního dokumentu navazuje na důrazy, které byly pojednávány na čtvrtém setkání Komise pro Víru a řád Světové rady

církví. To proběhlo v roce 1963 v Montrealu. Jak píše William Lazareth a Max Thurian, Lidský dokument je založen na Božím slově, které je obsaženo v Písmu a kterému je možné rozumět ve společenství církve po všechny věky a na různých místech. Tento aspekt je rozpracován do detailu v druhé sekci montrealské konference.¹ Pokud bychom v této souvislosti kladli důraz pouze na Písmo, dopustili bychom se základního nepochopení jak ve vztahu ke konferenci v Montrealu, tak také v případě dokumentu z Limy. Holandský teolog Van der Borght shrnuje podstatu sdělení montrealské konference, jejíž důležitý obsah tvoří rozlišení mezi Tradicí, tradicí a tradicemi.² Pro naši současnou problematiku týkající se Lidských dokumentů je nutné zopakovat význam těchto pojmů: slovo Tradice referuje o významu samotného evangelia předávaného z generace na generaci v církvi a církví, zatímco tradice (s malým t) poukazuje na proces předávání a tradice (v množném čísle) odkazují k rozličným zkušenostem v tomto procesu v čase a prostoru.³

Hermeneutický koncept Lidského dokumentu

Hermeneutický koncept, který má svůj počátek na montrealské konferenci, nesloužil pouze jako pobídka ke vzniku konvergenčního dokumentu. Lidský dokument na tento hermeneutický koncept navazuje v samotném textu na dvou místech. Jeho úvodní část klade církvim otázku ohledně *víry církve po staletí předávané*. V sekci o ordinaci se jedná o koncept „apoštolské tradice“.⁴

Komise pro Víru a řád Světové rady církví vypracovala na základě odpovědí jednotlivých církví k Lidskému dokumentu nazvanému *Křest, Večeře Páně a Ordinance* (Baptism, Eucharist and Ministry – angl. zkrat. BEM) svou vlastní analýzu, kterou rozdělila do tří bodů: Písmo a Tradice, Svátost a svátosti, Společné perspektivy v eklesiologii.⁵ Pro naši problematiku bude podstatný první bod, týkající se otázky Písma a Tradice. Všechny církve ve svých odpovědích kladou důraz na autoritu Písma, což je důležitý spo-

¹ W. W. Lazareth – M. Thurian, „Introduction“, in: M. Thurian (ed.), *Ecumenical perspective on baptism, eucharist and ministry*, Geneva, World Council of Churches, 1983, s. xiv–xviii.

² E. Van der Borght, *Theology of ministry: A Reformed Contribution to an Ecumenical Dialogue*, Leiden, Boston: Brill, 2007, s. 156.

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž, s. 164.

⁵ J. A. Radano, „A real though incomplete Communion through Baptism‘: Ecumenical Development Twenty-Five Years After Baptism, Eucharist and Ministry“, in: T. F. Best – T. Grdzeldze (ed.), *BEM at 25. Critical Insights into a Continuing Legacy*, WCC Publications, Geneva 2007, s. 29–44.

lečný základ.⁶ Otázkou však je, zda tento společný základ dává možnost nalézt přiměřenou shodu týkající se výkladu Písma. V tomto bodě dochází k rozdílným pohledům, protože rozličné křesťanské tradice vnímají autoritu Písma svými očima, neboť mají odlišný pohled na otázku Písma, Tradice a tradic. Tyto rozdíly se plně ukázaly v odpovědích církví na jednu z otázek k dokumentu BEM. Tato otázka zní: *Do jaké míry nachází vaše církev v tomto textu vyjádření víry církve po staletí předávanou?*⁷

Postoj jednotlivých církví k „víře církve po staletí“

Církevní reakce je možno rozdělit do šesti skupin.⁸ První skupina vnímá Písmo jako jedinou autoritu života a víry církve, přičemž výraz *víra církve po staletí* je shodný s apoštolskou vírou potvrzenou v Písmech, a to především v Novém zákoně.⁹ Do této skupiny se vedle Irské presbyterní církve řadí svými postoji např. Baptistická unie Německa nebo Evangelikální luteránská církev z Hannoveru.¹⁰ Přestože je důraz na Písmo téměř exkluzivní, nevylučuje působení živého Krista a/nebo Ducha svatého, kteří k tomu mají své oprávnění z Tradice. Tento apel je však v kontextu *víry po staletí* omezený pouze na naši osobní víru a není vázaný k žádným článkům víry.¹¹ Pro druhou skupinu je vedle priority Písma stěžejní též autorita tradice „rané“ církve. Ustanovující dobou *víry církve po staletí* je pro tuto skupinu období od druhého do osmého století. Vedle Písma roli autority plní konfese a kréda rané církve, mezi nimiž hraje hlavní roli Nicejsko-Konstantinopolské krédo.¹² Představitelem této skupiny je Ruská pravoslavná církev, která nadřazuje společné konfese konfesionálním přístupům rozděleného křesťanství.¹³ Třetí skupina zdůrazňuje vedle Písma a starověkých kréd specifická konfesionální prohlášení, která jsou věrná kritériím písem. *Víra po staletí* je pak chápána jako víra podle Písma. V této skupině můžeme nalézt mimo jiné Vestfálskou evangelickou církev.¹⁴ Čtvrtý typ společně s Písmem a Tradicí klade důraz na učitelský úřad církve, který obojí věrohodně vykládá. Za *víru po staletí* je pak považována apoš-

⁶ *Baptism, Eucharist & Ministry 1982–1990. Report on the Process and Responses*, Geneva, World Council of Churches, 1990, s. 132.

⁷ „Křest, Večeře Páně, Ordinace“, *Křesťanská revue*, roč. 50, 1983, s. 1–25.

⁸ *Baptism, Eucharist & Ministry 1982–1990*, s. 132.

⁹ Tamtéž, s. 133.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž, s. 134.

tolská tradice přechovávána určitou tradicí. Tato tradice se může otevírat vlivům a zkušenostem ostatních církví, i když její autoritativní učení potvrzuje její vlastní identitu s apoštolskou vírou.¹⁵ V tomto případě není příliš přiměřený výraz skupina, protože tento pohled v podstatě vyjadřuje pohled jedné církve – římskokatolické. Ta své stanovisko opírá o konstituci *Dei Verbum*, ve které je vyjádřeno úzké propojení mezi Písmem, tradicí a katolickým učením.¹⁶ Pátá skupina vnímá vedle Písma a Tradice jako důležitou součást autentické a živé víry rozum, což je v souladu například s postojem anglikánské církve v Kanadě nebo metodistické církve v USA.¹⁷ Poslední šestá skupina považuje za svůj základ pro otázku „Písma a Tradice“ prohlášení montrealské konference z roku 1963. Chápání *víry po staletí* je zde v návaznosti na Montreal vnímáno ve světle dynamického porozumění „Tradice“. Do této Tradice patří víra Izraele tak, jak ji dosvědčuje Starý zákon. Projevuje se také Boží iniciativou v historii spásy, tj. evangeliem jako základem víry v každé době. Postoj montrealské konference sdílají mimo jiné luteránská církev v Americe a anglikánská církev.¹⁸

Na rozdělení do šesti skupin v případě odpovědí církví na otázku, jak chápou *víru po staletí*, nepanuje shoda. To ukazuje na skutečnost, že toto téma vyvolává mnoho doplňujících otázek. Holandský římskokatolický teolog Anthon Houtepen k tomu říká, že na rozličných církevních odpovědích můžeme vidět, že výraz *víra po staletí* obtížně definuje společné hermeneutické kritérium. Problém vidí Houtepen v tom, že církve neměly za úkol porovnávat text BEM se svými katechismy, teologickými knihami nebo s učením magisteria, nýbrž s něčím nepříliš solidním, jako je výše uvedený výraz *víra po staletí*. Ve skutečnosti totiž církve posilovaly svou vlastní identitu, což Houtepen nazývá dědičnou hermeneutickou kulturou.¹⁹ Vrátime-li se k rozdělení odpovědí do šesti skupin, Houtepen se neztotožňuje s rozdělením, jak jej uskutečnila Komise pro Víru a řád, a sám hovoří o sedmi skupinách, ačkoli některé z nich mají stejný obsah, odvozený od původního členění Komise. První skupinu rozděluje na dvě a tvrdí, že jedna klade důraz výlučně na Písmo a hájí kontroverzní princip „sola scriptura“,²⁰ zatímco druhá zdůrazňuje působení Ducha svatého a Krista založené na Tra-

¹⁵ Tamtéž, s. 133.

¹⁶ Tamtéž, s. 134.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž, s. 135.

¹⁹ A.W.J. Houtepen, „The Faith of the Church through the Ages: Ecumenism and Hermeneutics“, *Bulletin: Centro pro Unione*, no. 44 (Fall 1993), s. 3–15.

²⁰ Tamtéž, s. 9.

dici a spojené s osobním svědectvím věřících.²¹ Zatímco druhou a třetí skupinu Houtepen ponechává beze změny, ke čtvrté skupině, jež klade důraz na autoritativní učitelskou tradici, přidává pátou skupinu, zdůrazňující Písmo, tradici a rozum.²² Šestou skupinu Houtepen opět nemění. Všechny tyto dosavadní přesuny, které Houtepen provádí, jsou v rámci původních šesti skupin. To dosvědčuje, že církevní odpovědi je možné chápat různě a dávat jim různý význam potvrzující, že společné stanovisko k tématu *víry po staletí* se hledá obtížně. Přesto všechny tyto skupiny spojuje jeden významný faktor: důležitost minulosti pro jejich chápání víry. Zároveň se dá říci, že se z minulosti nemohou vymanit a neustále jsou s ní v kontaktu. Použijeme-li zde Gadamerova slova, dochází tu ke splývání horizontů. Na rozdíl od pohledu prvních šesti skupin si podle Houtepena sedmá skupina uvědomuje palčivý problém moderní hermeneutiky, jež spočívá v radikální odlišnosti mezi *historickým a aktuálním kontextem křesťanské shody*. Tato odlišnost se vyjevuje ve vzhledu do historického procesu „intertextuality“ v případě vzniku biblických textů a v kulturním před-porozumění, které doprovázelo vznik doktríny.²³

BEM a církve třetího světa

Důvod, proč někteří chápou odpovědi církví na otázku, jak vnímají *víru po staletí*, za neuspokojivé, či dokonce nepatřičné, souvisí také s časovou vzdáleností, která uplynula mezi vznikem konvergenčního dokumentu a dnešní dobou. V loňském roce uplynulo již třicet let od chvíle, kdy se Lidský dokument zrodil. Keňský teolog Jesse Mugambi hovoří o počínajícím napětí mezi takzvanými tradičními církvemi a církvemi z takzvaného třetího světa již v době, kdy dokument vznikal. Podle něj teologové, kteří se na dokumentu podíleli, nebrali příliš v potaz vývoj světového křesťanství. Zatímco tito teologové pocházeli z historicky vlivných církevních tradic, stávali se zároveň minoritou v moderním ekumenickém hnutí.²⁴ Toto napětí se podle Mugambiho ukazuje dále na reakcích k dokumentu BEM, ve kterých se nebere dostatečně v potaz otázka vztahu mezi evangeliem a kulturou. Vedoucí Komise pro Víru a řád toto téma nepokládali za důležité na rozdíl od afrických křesťanů, kteří nepřítomnost tohoto tématu v konceptech

²¹ Tamtéž, s. 10.

²² Tamtéž, s. 9–10.

²³ Tamtéž, s. 10.

²⁴ J. N. K. Mugambi, „Some Problems of Authority and Credibility in the Drafting and Reception Process of the BEM Dokument“, in: T. F. Best – T. Grdzeldz (ed.), *BEM at 25*, s. 185–202.

BEM vnímali jako stěžejní problém.²⁵ Toto počáteční nedorozumění mezi teology z tradičních církví a z Afriky vedlo ve svých důsledcích k tomu, že se později v církevních odpovědích k dokumentu BEM objevilo velmi málo odpovědí z Afriky, Karibiku, Asie a Pacifiku. Proto si podle Mugambiho běžní křesťané z těchto míst konvergenční dokument nemohli plně přisvojit.²⁶

Pokud se k dokumentu BEM některé církve z tzv. třetího světa vyjádřily, jejich příspěvky vyjadřují zklamání z toho, že dokument neprojevuje pochopení pro jejich situaci. David Thompson uvádí jako příklad odpovědi Presbyterní korejské církve a také teologické komise Korejské národní rady církví. V prvním případě jde o výtku, že úkolem církve není pouze nabízet spasení hříšníkům, ale také nabídnout osvobození lidem, kteří žijí v útlaku.²⁷ Přesnější a cílenější kritiku zahrnuje druhá odpověď. Soustřeďuje se především na fakt, že dokument BEM přehlíží zoufalé problémy třetího světa a necítí za ně prázdnotu zodpovědnost. Dokument BEM se podle Korejské národní rady církví příliš soustřeďuje na doktrinální rozdíly, aniž by vzal v úvahu rozdělený a trpící svět, kterému by církev měla sloužit.²⁸ Teologii třetího světa charakterizuje její zápas za osvobození chudých a utlačovaných. Duchovně a kulturně je důležitý boj o sebeurčení, které bylo systematicky potlačováno západním náboženstvím a kulturou. Těmito skutečnostmi, jež jsou charakteristické pro teologii třetího světa, se dokument BEM v podstatě nezabývá.²⁹ Na těchto dvou kritických příspěvcích je možné si všimnout rozčarování, které vnímaly církve z tzv. třetího světa. Zatímco dokument BEM se zabývá „vysokou teologií“ (doktrinálními otázkami), církve z třetího světa očekávaly větší pochopení pro své problémy. Termín „vysoká teologie“ naznačuje rozdíl oproti teologiím třetího světa, neboť mnohé z nich své čtení Bible nazývají čtením ze dna (reading from below). Napětí mezi těmito dvěma přístupy ukazuje především na odlišné hermeneutické přístupy. Zatímco církve z prvního světa zdůrazňují především doktrinální témata, jež s sebou přinášejí zvýšený důraz na sepětí s tra-

²⁵ Tamtéž, s. 197.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ D.M. Thomson, „Introduction: mapping Asian Christianity in the context of world Christianity“, in: S.C.H. Kim (ed.), *Christian Theology in Asia*, New York: Cambridge University Press, 2008, s. 3–21. Cit. M. Thurian, *Churches respond to BEM*, ii, WCC, Geneva 1986, s. 163.

²⁸ M. Thurian, *Churches respond to BEM*, vi, WCC, Geneva 1988, s. 135.

²⁹ Tamtéž.

dicí, církve z třetího světa vnímají za podstatný především kontext, s nímž Písmo vstupuje do rozhovoru.

Přestože některé církve z Afriky, Asie a Latinské Ameriky na dokument odpověděly, jejich přístup k pojetí ekumenismu a k chápání tradice byl a je odlišný. Konrad Raiser, dlouholetý tajemník Světové rady církví, potvrzuje, že dokument BEM zdůrazňuje tzv. hermeneutiku tradice. Tento hermeneutický přístup chápe ekumenickou komunikaci ve smyslu znovunavázání na kontinuitu s apoštolskou tradicí, kterou reprezentují svědectví Bible a víra rané nerozdělené církve.³⁰ Církve z tzv. třetího světa mají s tímto ekumenickým procesem problémy, jak jsem již výše uvedl. Projevilo se to například také tím, že se tyto církve pokusily o nový výklad Nikajského kréda, což byla pro historické církve nepřekročitelná překážka, ačkoli i ony vzhledem k mnohým kulturním změnám vnímají proces inkulturace křesťanského poselství jako nezbytný.³¹

Hermeneutické důrazy v oddílu BEM Večeře Páně

Hermeneuticky lze dokument BEM vykládat nejenom v jeho celistvosti, ale také odděleně v jednotlivých oddílech věnovaných tématu eucharistie nebo služby. Jelikož sekce věnovaná eucharistii patří do celku ekumenického konvergenčního dokumentu, i její použití Písma je nutné vidět v kontextu celého dokumentu, což má podle Williama Tabberneho čtyři výhody. Za prvé, v přímých biblických citacích stejně jako v mnoha odkazech a zmínkách i v používání biblické terminologie je zřejmé, že konvergenční dokument o eucharistii je po více než padesáti letech rozličných diskusí založen na Písmu. Za druhé je položen důraz na roli čtenáře a jeho gramotnost. Ta ukazuje na sepětí mezi dokumentem a čtenářem, což usnadnilo proces recepce. Za třetí, limský text biblické pasáže téměř nevykládá, pouze je zmiňuje nebo cituje, a tak dává čtenářům prostor k tomu, aby interpretovali tyto pasáže ze svého vlastního kontextu tak, aby byly kompatibilní se závěry dokumentu. Za čtvrté, dokument poskytuje vysvětlení některých termínů (např. anamnéze), které mají původ v biblické terminologii. To je důležité proto, že termíny vycházející z Bible slouží jako prostředek pro překonání různých nedorozumění, které přetrvávají v otázce eucharistie.³²

³⁰ K. Raiser, „Beyond Tradition and Context: In search of an Ecumenical Framework of Hermeneutics“, *International Review of Mission*, vol. 80, 1991, s. 347–354.

³¹ Tamtéž, s. 353.

³² W. Tabbernee, „BEM and the Eucharist: A Case Study in Ecumenical Hermeneutics“, in: P. Bouteneff – D. Heller, *Interpreting Together. Essays in Hermeneutics*, WCC Publications, Geneva 2001, s. 19–46.

Tabberneeho úvaha o pozitivěch, která přináší skutečnost, že sekce o eucharistii není izolovaná, ukazuje na to, že Tabbernee vnímá především možnosti, které dokument přináší, aniž by bral dostatečně v úvahu jeho reálný dopad. První výhoda se snaží popsat základní fakt, který lze těžko nějak zpochybnit, protože hovoří o roli Písma v eucharistické sekci. K této otázce se vztahuje také čtvrtá výhoda, k níž autor dobře poznamenává, že správně použité termíny mohou přispět ke zmírnění různých napětí. Druhá a třetí výhoda se zabývá přístupem čtenáře ke konvergenčnímu dokumentu, přičemž Tabbernee vyzdvihuje jeho nezastupitelnou roli. Je sice dobré, že Tabbernee zdůrazňuje ve druhé výhodě potřebu gramotnosti čtenáře ve vztahu k recepci textu a bylo by velkou chybou ji opomíjet. Je tu ale patrná skutečnost, že autorovo zázemí ve Spojených státech nebere dostatečný ohled na zkušenosti čtenářů žijících ve třetím světě. Ti jsou v mnoha případech negramotní a těžko by na základě tohoto přístupu mohli přispět k recepci textu. Tento nesoulad ukazuje na již výše zmíněný pohled keňského teologa Mugambiho, že třetí svět má problémy s přijetím konvergenčního dokumentu. Jak vidíme i na Tabberneeho přístupu, často nejsou brány obtíže třetího světa vážně. Dále je otázkou, jestli ve třetí výhodě zmiňovaný fakt, že biblické pasáže nejsou vykládány, přispívá k tomu, aby čtenář text interpretoval ve svém vlastním kontextu. Někteří čtenáři to možná do jisté míry dělají. Tento záměr by byl i pochopitelný, pokud se ale vrátíme k odpovědím církví na otázku *víry po staletí*, spíše se zdá, že Limský dokument se více než na čtenářův kontext soustřeďuje na problematiku předávané víry a toho, jak se čtenář textu k předávané víře vztahuje. Je tedy otázka, zda konvergenční dokument dává dostatečný prostor pro čtenářův kontext, zvláště pak v případě, že jeho kontext by měl být v souladu se závěry dokumentu. To vyznívá pro čtenáře jako příkaz, ve kterém je obsaženo přání, aby jeho kontext byl určovaný dokumentem, přičemž se pak pro jeho vlastní výklad biblických pasáží těžko může najít nějaký prostor.

Tabbernee se však nezabývá pouze klady, které přináší použití Písma v limském textu, nýbrž zmiňuje zároveň nevýhody konvergenčního dokumentu o eucharistii. Zmiňuje různá očekávání čtenářů, která se týkají použití biblických pasáží. Někteří čtenáři by podle Tabberneeho v dokumentu přivítali více přímých citací z Bible, což by podle nich potvrdilo jeho biblický podklad. Jiní čtenáři by preferovali citace ze svých oblíbených pasáží na určitá témata. Podstatné je ale minimum výkladových komentářů, což vede k tomu, že není vůbec jasné, jak odborníci, kteří dokument BEM vytvářeli, konkrétní pasáže interpretovali a jak došli ke konkrétním závěrům o eucha-

ristii. Hermeneutický princip říká, že jejich postup může být rekonstruován, ale obvykle jen jako důsledek „čtení mezi řádky“.³³ Tyto nevýhody potvrzují, že i když se dokument jako celek vyvíjí určitou cestou, reakce na něj ukazují, že se těžko hledá společná shoda, protože každý vidí určité otázky jinak. To lze vnímat jak v případě eucharistie, tak i v případě dokumentu jako celku, jak jsem ukázal při odpovědích na otázku *víry po staletí*. To vede k zamyšlení, zda je možné od dokumentu očekávat nějaký posun v otázce jednoty křesťanů, když různé křesťanské tradice trvají na svých východiscích.

Nespornou skutečností totiž zůstává fakt, že ačkoli se v eucharistické části objevují biblické citace, nevedou recipienty z různých církví k jednotné interpretaci. Z toho důvodu se objevují dvě témata zásadní pro ekumenickou hermeneutiku – téma autority a použitelnosti. K otázce autority Tabbernee cituje z odpovědi Spojené belgické protestantské církve, která se táže: „Jaká je autorita citovaných biblických textů, jestliže je interpretují odlišné a ve skutečnosti protikladné teologie aplikací svých vlastních hermeneutických principů?“ Tento rozpor se pokouší řešit zkoumáním problému použitelnosti, v němž hraje důležitou roli rozsah možností biblického textu, který je otevřený více než jedné interpretaci, a otázkou, zda v takovém případě může být tento text pomocí pro nějaké konkrétní prohlášení.³⁴

Jestliže biblickou autoritu pojímáme jako něco abstraktního, pak není možné dosáhnout konkrétního závěru, protože biblická autorita se odvozuje od konkrétních situací víry nebo od praxe v kontextu protichůdných autorit.³⁵ I když je biblický text pokládán za autoritativní, je důležité se ptát, k čemu tato autorita slouží a v jakém smyslu je vnímána souběžně s ostatními autoritami, jako jsou tradiční formulace víry.³⁶ Odpovědi na tuto otázku jsou přirozeně různé a nelze očekávat, že by tomu bylo jinak. Příčina této neujasněné autority spočívá v tom, že pro každou z církevních tradic má autoritativní význam jiný text anebo autoritativnímu textu jinak rozumí.³⁷

Role oddílu o Večeři Páně v ekumenické hermeneutice

Co z této skutečnosti vyplývá pro ekumenickou hermeneutiku? Ta v sobě zahrnuje odlišné přístupy (ale nikoli neslučitelné) hermeneutiky založené na konfesijním přístupu, jejichž úkolem je nejenom vzít v úvahu, ale záro-

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž, s. 27.

³⁵ Tamtéž, s. 28.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

veň vítat skutečnost, že je zde více než jedna legitimní interpretace konkrétních biblických textů ke konkrétním otázkám. Odlišná autorita biblických textů pak může být pro jednotlivé církve zátěží.³⁸ Existuje ale možnost, že biblický text může být autoritativní pro ekumenickou hermeneutiku a její chápání víry, ačkoli jej konfesijní hermeneutika chápe jinak. K tomu může dojít za předpokladu, že tyto interpretace patří k těm, které respektují obecně akceptované hermeneutické přístupy. Text nepřestává být autoritativní jenom na základě toho, že může mít odlišné výklady.³⁹ I když je biblický text použitelný pro ekumenickou hermeneutiku, není tím řečeno, že konfesijní hermeneutika k tomu nemá co říci i v případě, že text nepovažuje za důležitý. To, co je zásadní, není ani tak možnost různých interpretací, nýbrž to, jestli splňují určitá kritéria, jichž se text stává součástí. V tomto případě by textu mělo být možné rozumět také ekumenicky.⁴⁰

Za nejdůležitější úkol ekumenické hermeneutiky považuje Tabbernee úsilí o akceptování rozdílných interpretací textů, jež mají svoji legitimitu ve vztahu ke specifickým dimenzím víry, mezi něž patří například eucharistie. Samotný Limský dokument se jako o svůj základ opírá o historicko-kritický přístup k Písmu. I na základě tohoto přístupu byl dokument dobře přijatý v církvích, neboť ti, kdo na něm pracovali, byli vzdělaní v historicko-kritické metodě. Tabbernee velmi přesně rozpoznává úskalí této metody a přimlouvá se za to, aby byly používány také jiné metody, jako teorie reader-response (výklad, jenž klade důraz na hledisko ohlasu u čtenáře), narativní teologie, důraz na verbální aspekt, což jsou metodologické přístupy blízké pro post-modernu,⁴¹ která v době vzniku dokumentu BEM byla teprve ve své rané fázi. Proto je třeba dnes vzít v úvahu tyto nové vlivy. V přístupu k Limskému dokumentu je důležité brát v úvahu nejen to, co přináší samotný text. Tím bychom totiž mohli zůstat uvězněni v textu samotném a nedali mu příležitost, aby se stal otevřenou skutečností, která má svůj přesah. K tomu může dopomoci např. výklad reader-response, jenž se snaží zohlednit situaci církvi z tzv. třetího světa, a tím rozšířit původní význam Limského dokumentu, soustředěného především na konfesní otázky.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž, s. 28–29.

Ekumenická hermeneutika a úřad

Ve třetím oddíle konvergenčního dokumentu o službě (ordinaci) je jednou z nejdůležitějších otázek způsob předávání úřadu. Tato otázka je ve své podstatě úzce spjata s hermeneutickým tázáním, neboť jejím cílem je dojít k odpovědi, zda je možné se shodnout v pohledu na apoštolskou službu v církvi. Rozdíl je na jedné straně v důrazu na církevní kontinuitu v apoštolské tradici jako celku a na druhé straně v důrazu na poslušnost v apoštolské službě.⁴² Takto nastíněný problém však nebyl zdaleka přijatelný pro všechny církve, protože například pravoslavná a římskokatolická tradice vidí spíše napětí mezi kontinuitou apoštolské tradice a poslušností duchovních, když se domnívají, že poslušnost nelze vázat pouze na apoštolskou službu.⁴³ Dělicí čára leží tedy mezi chápáním apoštolské církve jako nepřerušenoho řetězce, který se zakládá na svěcení duchovních biskupy, a mezi pojetím apostolicity, jež se odvozuje od víry církve apoštolů.⁴⁴ Přestože dokument BEM chápe otázku církevního úřadu v těsném sepětí s apostolicitou, stanoviska jednotlivých církví k tématu apostolicity se liší. Tyto odlišné postoje mají svůj počátek v odpovědi na otázku, jak církve chápou *víru předávanou po staletí*. Právě otázka služby je názornou ukázkou toho, jak úzce je propojena otázka hermeneutiky tradice s konkrétním pojetím církevní služby. Je pozoruhodné, že církve chápou svůj úřad především jako historickou kontinuitu, a nikoli v souvislosti s aktuálními otázkami.

Závěr

Můžeme si klást otázku, zda je dokument BEM téměř po třiceti letech se svým poselstvím ještě stále relevantní. Jak bylo možné vnímat z reakcí církví z tzv. třetího světa, které v současné době hrají stále větší roli v křesťanském světě, pro některé z nich otázka doktrinálních problémů není tak podstatná. Především ty církve, jež byly ovlivněny tzv. teologií osvobození, zdůrazňují spíše sociální a společenská témata než témata doktrinální. Přestože tato témata jsou důležitá, nemyslím si, že by mělo dojít k vytěsnění doktrinálních otázek. Ty totiž vždy tvořily samotnou podstatu křesťanského poselství a bez nich by křesťanství ztratilo své jádro. Přesto však je potřebné vzít v potaz i potřeby současných čtenářů, respektive nesoustředit se pouze

⁴² W. Henn, *Hermeneutics and Ecumenical Dialogue: BEM and Its Responses on „Apostolicity“*, in: P. Bouteneff– D. Heller, *Interpreting Together*, s. 47–91.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

na předávanou víru, ale také na to, jak se víra projevuje v současném kontextu a jak na ni čtenáři reagují.

Komise pro Víru a řád se v roce 1998 pokusila ve svém dokumentu *A Treasure in Earthen Vessels* (Poklad v hliněných nádobách) reagovat mimo jiné na skutečnost, že se v odpovědích na dokument BEM projevil fakt, že jeho autoři, čtenáři a vykladači pocházeli z různých kontextů a křesťanských komunit.⁴⁵ Tato myšlenka ukazuje, že se Komise pro Víru a řád rozhodla vzít v úvahu námítky vzešlé z odpovědí třetího světa. Jak píše teoložka Beverly Roberts Gaventa, dokument *A Treasure in Earthen Vessels* vyvolává otázku o hermeneutice, která může být vhodná pro ekumenické hnutí.⁴⁶ Jedním z důrazů dokumentu je, že ekumenická hermeneutika by měla brát v úvahu odlišné kontexty a kultury. Podle Gaventy je tento aspekt jedním z největších úspěchů dokumentu. Společný výklad Písma sice může přinést sblížení, ale toto sblížení není možné bez vzájemného respektu nejenom v oblasti církevní, ale také kulturní, ekonomické, sociální atd.⁴⁷

Dokument *A Treasure in Earthen Vessels* se pokouší rozšířit úzce církevní chápání Písma v důrazu na jeho kulturní a kontextuální působnost. Je však možné se ptát, zda dokument *A Treasure in Earthen Vessels* nepůsobí jako jistý protipól vůči důrazům dokumentu BEM tím, že zdůrazňuje více kulturní a kontextuální roli Písma před jeho rolí v rámci tradice církve. Z těchto důvodů se dokument *A Treasure in Earthen Vessels* stal vítaným povzbuzením například pro teologii osvobození.⁴⁸ Myslím si, že ačkoli je tento dokument přínosný a přestože dává mnoho pozitivních podnětů, pro mnohé křesťany zdůrazňující církevní interpretační kritéria pro Písmo bude spíše problematickým. Zůstane totiž napětí mezi výkladem Písma v rámci tradice a výkladem Písma v jeho současném kontextu.

⁴⁵ *A Treasure in Earthen Vessels: An instrument for an ecumenical reflection on hermeneutics*, Faith and Order Paper 182, Geneva, World Council of Churches, 1998, s. 3–42.

⁴⁶ B.R. Gaventa, „Interpreting the Scriptures Together: Seeking the visible unity of the church“, *Journal of Ecumenical Studies* 43:3, Summer 2008, s. 312.

⁴⁷ Tamtéž, s. 312–313.

⁴⁸ viz. P.R. Andiňach, „Reflections on ‚A Treasure in Earthen Vessels: An Instrument for an Ecumenical Reflection on Hermeneutics‘“, in: P. Bouteneff – D. Heller, *Interpreting Together*, s. 128–133.